Ålands landskapsregering

Dokumentnamn
UTLÅTANDE

Brevnr
72 U2

Ärendenr
ÅLR 2025/6992
ÅLR 2025/7053

Datum
31.10.2025

Hänvisning
RP 143/2025 rd

Kontaktperson
Avdelningsjurist Laura Korpi
laura.korpi@regeringen.ax
018 25 233

Riksdagens kulturutskott
siv@eduskunta.fi
Riksdagens grundlagsutskott
pev@eduskunta.fi

Ärende

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om yrkesutbildning och till vissa lagar som har samband med den

Bakgrund

Riksdagens kulturutskott och grundlagsutskott har begärt ett utlåtande av landskapsregeringen om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om yrkesutbildning och till lagar som har samband med den. Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2026.

Landskapsregeringen lämnade den 25 juni 2025 ett utlåtande till undervisnings- och kulturministeriet under beredningen av propositionen, utgående från den korta sammanfattningen och de bestämmelser som var tillgängliga på svenska. Landskapsregeringen konstaterar att de synpunkter som framfördes gällande yrkesutbildningslagen i det tidigare utlåtandet (ÅLR 2025/4009) inte har beaktats i det lagförslag som nu överlämnats till riksdagen.

Landskapsregeringen finner det därför nödvändigt att återigen framhålla den brist som kvarstår och som direkt påverkar Ålands möjligheter att tillgodose sina behov av yrkesutbildning.

Behörighetsfördelning

Landskapet Åland har med stöd av 18 § 1, 4, 14 och 23 punkterna i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, undervisning samt främjande av sysselsättningen.

Riket har, med stöd av 27 § 3, 13 och 30 punkterna i självstyrelselagen, lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation och

verksamhet, handelssjöfart samt behörigheten att utöva yrkesverksamhet inom hälso- och sjukvården.

I regeringens proposition till självstyrelselagen (RP 73/1990 rd, s. 43) konstateras att undervisningsväsendet i sin helhet hör till landskapets lagstiftningsbehörighet och att lagtinget har rätt att fastställa målsättningar och innehåll för gymnasieutbildningen. Samtidigt anges att statsmyndigheternas organisation och verksamhet omfattar bland annat bestämmelser om vilka krav en läroinrättning måste uppfylla för att ha dimissionsrätt till statliga universitet. Det konstateras att hinder i princip inte föreligger för att undervisningen på gymnasienivå på Åland genom landskapslag ges ett annat innehåll än i riket. Ett sådant avvikande innehåll kan dock innebära att dimissionsbetyg från Åland inte automatiskt ger behörighet till högskolestudier i riket utan särskilda avtal.

Även om undervisningen hör till landskapets behörighetsområde, måste det beaktas att det hör till rikets lagstiftningsbehörighet att avgöra vilken behörighet som krävs för att utöva yrke inom hälso- och sjukvården. Mot denna bakgrund har en överenskommelseförordning ingåtts, Republikens presidents förordning (2005:37) om yrkesutbildning inom social- och hälsovård i landskapet Åland, enligt vilken rikets lagstiftning tillämpas vid yrkesutbildning på gymnasienivå inom social- och hälsovården i fråga om antagningskrav, grunder för läroplaner samt bedömning av studieprestationer. På detta sätt säkerställs att den utbildning som genomförs på Åland ger behörighet att utöva s.k. reglerade yrken inom hälso- och sjukvården i riket.

Vidare omfattar 27 § 3 punkten i självstyrelselagen rikets behörighet att fastställa den kunskap och skicklighet som krävs för att erhålla kompetens som godkänns av staten. Detta gäller sådana kvalifikationskrav som ligger inom rikets lagstiftningsbehörighet. Förutom hälso- och sjukvårdsområdet omfattar detta även handelssjöfarten, som enligt 27 § 13 punkten är en del av rikets behörighet. Det innebär bland annat att riket ansvarar för den offentliga sjörätten, inklusive bestämmelser om sjösäkerhet enligt internationella konventioner som godkänts av Finland, samt för certifiering av sjöfolk. Med anledning av denna behörighetsfördelning har överenskommelseförordningen (2018:37) om utvärdering och godkännande av sjöfartsutbildning som ges på Åland antagits. Enligt denna förordning är det Transport- och kommunikationsverket som ansvarar för att godkänna sjöfartsutbildning och utbildningsanordnare på Åland. Genom detta förfarande säkerställs att personer som genomgått sjöfartsutbildning på

Åland kan erhålla certifikat som styrker yrkeskompetens på samma grunder som personer med motsvarande utbildning i riket.

Vidare innebär 27 § 3 punkten i självstyrelselagen att riket har rätt att reglera om kvalifikationskrav i fråga om sådana reglerade yrken som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet. Exempelvis hör yrken som regleras i arbetarskyddslagstiftningen med stöd av 27 § 21 punkten i självstyrelselagen till rikets lagstiftningsbehörighet.

Behörigheten att besluta om rätten att ordna yrkesutbildning på Åland hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 4 § 2 mom. i landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning kräver ordnande av gymnasieutbildning tillstånd av landskapsregeringen.

Landskapsregeringens synpunkter

I propositionen föreslås att ordnandet av uppdragsutbildning inom yrkesutbildningen ska möjliggöras för medborgare i stater som tillhör Europeiska unionen (EU) och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). I den allmänna motiveringen konstateras att denna ändring dels gör det möjligt att ordna uppdragsutbildning för personer bosatta på Åland, dels att sälja uppdragsutbildning till Åland.

Lagtekniskt genomförs ändringen genom att förbudet mot att ordna uppdragsutbildning för medborgare i EU- eller EES-stater i den nu gällande 33 § 2 mom. i yrkesutbildningslagen stryks. För Ålands del är det även relevant att uppmärksamma 34 §, som anger att 25 § om verksamhetsområde inte tillämpas på uppdragsutbildning. Detta utgör en nödvändig förutsättning för att uppdragsutbildning ska kunna ordnas på Åland, eftersom 25 § förbjuder rikets utbildningsanordnare att ordna examina och utbildning inom landskapet.

De föreslagna ändringarna innebär en förbättring i förhållande till gällande rätt eftersom de undanröjer en tidigare begränsning. Dock kvarstår ett centralt problem. Av 33 § 1 mom. i yrkesutbildningslagen framgår vilka aktörer som har rätt att beställa uppdragsutbildning: den finska staten, en annan stat, en internationell organisation, ett finskt eller utländskt offentligt samfund samt en finsk eller utländsk stiftelse eller privat sammanslutning. Som landskapsregeringen redan påpekat i sitt tidigare utlåtande till undervisnings- och kulturministeriet omfattas landskapet Åland inte juridiskt av någon av de aktörskategorier som nämns i 33 §

1 mom. i yrkesutbildningslagen. Denna brist kvarstår. För att säkerställa att landskapet Åland ges motsvarande möjlighet att beställa uppdragsutbildning som andra i lagen nämnda aktörer är det därför nödvändigt att landskapet Åland uttryckligen nämns i 33 § 1 mom. som en aktör med beställningsrätt. För att undvika framtida tolkningsoklarheter vore det även ändamålsenligt om Ålands ställning tydligt klargörs i specialmotiveringen till 33 §.

Vicelantråd Annika Hambrudd

Specialsakkunnig i utbildning Bodil Regårdh